

УДК 94:[341.221.3+325.4]«18/19»

С. М. Луценко

МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНІ КОНТАКТИ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ У НІМЕЦЬКИХ АФРИКАНСЬКИХ КОЛОНІЯХ XIX – XX СТОЛІТЬ

Німецька імперія від часу заснування в 1871 році швидко перейшла до колоніальної експансії. Завдяки угодам «про захист і дружбу», які підписувалися з тубільними вождями. Вона зуміла без особливих зусиль підкорити великі території на Африканському континенті. За два роки були створені чотири колонії: Південно-Західна Африка, Того, Камерун та Східна Африка. На цих територіях мешкали різноманітні африканські народи та племена. З метою їхнього економічного та політичного підкорення німецька влада вводила податки та жорстку законодавчу систему. Несправедливість колоніальної системи посилювалася негативним ставленням німецьких поселенців до африканців, які бачили в тубільцях людей другого сорту. Таке ставлення приводило до напружених відносин між європейцями та африканцями. Німецькі колонії постійно охоплювали повстання, які жорстоко придушувалися німецькими військами. Однак, саме завдяки німцям, багато африканців придбали значний передовий європейський досвід та отримали безкоштовне медичне обслуговування й освіту.

Ключові слова: *Німецька імперія, зовнішня політика, колоніалізм, протекторат, плантації, колоніальні закони, антиколоніальні повстання, рабство, освіта.*

Вивчаючи історію німецького колоніалізму в Африці, дослідники досить часто розглядають відносини між німцями й африканцями у Німецьких протекторатах лише з одного боку. Вони вказують на позитивні або, навпаки, негативні наслідки міжцивілізаційних контактів, забуваючи про багатоплановість і неоднозначність наслідків колоніалізму.

Ці питання розглядалися в працях Г. Лота [23], Х. Дрекслера [5], А. Пегушева [7], А. Балезіна [1]. Однак, незважаючи на це, багато аспектів залишилися не вивченими. Праці, у своїй більшості, не містять загальної характеристики співіснування німців і африканців в усіх Німецьких протекторатах і не дають

змоги сформувати цілісне уявлення про особливості розвитку міжцивілізаційного діалогу.

Метою роботи є дослідження ставлення Німецької колоніальної системи та німецьких колоністів до тубільного населення. Завдання дослідження ґрунтуються на тому, щоб проаналізувати основні етапи та наслідки їхніх міжцивілізаційних контактів.

Захоплюючи колонії, німці підписували з вождями африканських племен угоду «про захист і дружбу». Вони юридично оформляли залежність їх територій у вигляді «протекторату», що забезпечувало міжнародно-правове обґрунтування меж придбаних колоній і реальну політичну владу Німеччини над ними. Таким чином, Німеччина упродовж 1884 – 1885 років змогла придбати чотири колонії Південно-Західну Африку, Того, Камерун та Східну Африку.

Ставлення німців до африканців формувалося на основі взаємних контактів. Більшість німців судили про африканців поверхнево, не вдаючись у специфіку їхнього менталітету та культури. Наприклад, службовець однієї з плантацій у Східній Африці Каундінуа писав: «За моїми спостереженнями африканці справляють неприємне враження. Вони з непропорційними тілами, сильно пітніють, навіть мені було важко звикнути, хоча я довго пропрацював в Індії» [20, s. 36]. Командувач військами в Східній Африці характеризував масаїв як «хитрих і дуже брехливих, принаймні щодо чужих» [21, s. 5].

Німці були налаштовані критично не тільки до африканців, які жили племінним автохтонним життям, а й до аборигенів, які прийняли християнську релігію і європейський спосіб життя. Африканців, які намагалися слідувати європейським традиціям і одягатися по західній моді, німці зневажливо називали «штани-негр» [17, s. 109]. Лише деякі німці знаходили в африканців позитивні риси. Серед них можна назвати пастора Ірле, який закликав урахувувати специфічні умови життя місцевих народів, а не підганяти їх під європейські християнські мірки. [19, s. 63]. Однак позитивні риси африканців більшістю європейців ігнорувалися. У повсякденному житті німецькі колоністи не прагнули до спілкування з місцевим населенням і не намагалися навчитися у нього чогось, ставлячи свої знання і вміння вище. Винятком була Східна Африка, де деякі німці вивчали мову суахілі та використовувану африканцями жестикуляцію [20, s. 36].

На початковому етапі колонізації прості колоністи з метою підтримки добросусідських відносин змушені були спілкуватися з африканськими вождями на рівних. Наприклад, у Південно-Західній Африці колоністки Х. Фалькенхаузен і М. Еккенбрехер відзначали, що в колонії було загальноприйнятим приймати у себе вдома вождів нама і гетеро [13, s. 161; 14, s. 163]. Однак, колоніальна адміністрація щодо африканців використовувала принцип «розділяй і володарюй». Губернатор Південно-Західної Африки Т. Лейтвейн відкрито заявляв, що тубільців необхідно роз'єднати дипломатичним шляхом і «використовувати одне плем'я проти іншого» [22, s. 215]. Наприклад, у Східній Африці колоніальна адміністрація, створюючи систему управління в місцевості де мешкало плем'я нгоні, використовувала суперництво між правлячими кланами в боротьбі за владу.

Посади «султанів» надавалися тільки тим вождям, які проявляли готовність до співпраці [7, с. 102]. Вожді, що співпрацювали з німцями, могли розраховувати на підтримку колоніальної влади. Наприклад, в 1891 році в Камеруні плем'я бали за допомогою німецьких військових загонів змогло перемогти своїх давніх супротивників – плем'я бафута [8, с. 362]. Досить часто для придушення повстання непокірних племен німці уклали угоди про спільні воєнні дії з іншим африканськими народами. Наприклад, у придушенні повстання східних гереро в Південно-Західній Африці в 1895–1896 роках, активну участь брали воїни з племені нама [3, с. 91–93].

За лояльність до німецької влади деякі вожді та племена отримували винагороди. Так, у 1894 році адміністрація колонії Південно-Західної Африки надала племені нама 150 корів [3, с. 78]. У бюджеті колоній існувала спеціальна стаття витрат на «подарунки і нагороди тубільцям». Таким чином, політика німецької влади була спрямована на роз'єднання племен, що сприяло німецькій колонізації і поглиблювало й так непрості міжплемінні відносини. Проте, незважаючи на співпрацю частини африканців з німцями, протиріччя між місцевими суспільствами і німецькою колоніальною владою зберігалися.

Стосунки у сфері праці викликали різні ексцеси між німцями та африканцями. Спочатку африканці охоче йшли працювати на німців, щоб заробити гроші для придбання необхідних їм товарів. Але працювати на регулярній основі вони не збиралися. Ураховуючи такі обставини, перспектива придбання постійної робочої сили була невелика. Для вирішення даної проблеми німці використовували різні методи. На початковому етапі освоєння колоній вони запровадили систему примусової праці в усіх протекторатах, крім Південно-Західної Африки. Так, у Східній Африці в районі Усамбара африканець був зобов'язаний з кожних чотирьох місяців 30 днів відпрацювати на плантації, або ж брати участь у громадських роботах. Примусова праця на плантаціях не дозволяла африканцям займатися обробкою власних земельних маєтків. Єдиною можливістю вижити була мізерна платня, яку африканець отримував за роботу. Вона за місяць становила від 3-4 до 12-13 німецьких східноафриканських рупій [7, с. 80–83].

Незабаром, для підняття економічного потенціалу колоній і залучення африканців в фінансові та трудові відносини, німці запровадили грошові податки на житло. Середній податок становив 6–12 рупій на рік в місті і 3 рупії в сільській місцевості. При відмові платити податок були передбачені штрафи або примусова праця [7, с. 82]. Однак податок із житла не виправдав себе, оскільки багато африканців для економії стали жити декількома родинами в одній хатині. У 1907 році в Того і Камеруну і з 1912 року в Східній Африці був введений подушний податок, який складав 6-12 рупій із людини. Від податків у Того, Камеруні і Східній Африці звільнялися військовослужбовці охоронних військ, поліцейські, учні шкіл і робітники в місіях [25, с. 515].

У Південно-Західній Африці особливістю політики щодо тубільного населення було те, що податки з африканців не стягувалися. Німецький уряд уважав, що кочові племена, які мешкали в колонії, необхідно шляхом

експропріації позбавити землі та худоби, а самих африканців перетворити в найманих працівників. Початок експропріації землі та худоби в місцевих племен поклав губернатор Ф. Лейтвейн. Шляхом укладення договорів, у яких встановлювалися кордони між племенами, губернатор зміг наполовину зменшити площу землі яка належала африканцям. Далі, нацьковуючи одне плем'я на інше, він забирав землю у тих, хто програв [22, s. 267–268]. Найбільш цинічними в нехтуванні прав африканців стали укази від 26 грудня 1905 року і 18 серпня 1907 року. За ними у африканців в даній колонії конфісковувалася земля, їм заборонялося володіти кінями, пересуватися без спеціальної перепустки [24, s. 80; 27, s. 106–110]. Таким чином, на великих територіях німецьких колоній в Африці місцеве населення безжально експлуатувалося, а ділові відносини між німцями і африканцями склалися на нерівноправній основі.

Для африканців, які перебували під німецькою юрисдикцією, була розроблена спеціальна система судочинства і покарань. Вони підпорядковувалися указам рейхсканцлера і декретам губернаторів, а не законам метрополії. Так, 22 квітня 1896 року в протекторатах Східної Африки, Того і Камерун, а 8 листопада того ж року в Німецькій Південно-Західній Африці розпорядженням імперського канцлера була встановлена система покарань для тубільного населення. Встановлювалися такі покарання: тілесні (батоги), грошові штрафи, позбавлення волі з примусовими роботами, кайдани, смертна кара. Від тілесних покарань звільнялися жінки, араби, індійці [26, s. 94–95]. Тілесні покарання до громадян Німеччини не застосовувалися. Смертну кару щодо африканців настійно рекомендувалося проводити через повішення [10, s. 30–31]. У колоніальній юриспруденції існувала хибна практика: при розгляді справи, в яких висвітлювалися інтереси білих, судді вважали недостовірними свідчення африканців-свідків [6, с. 49]. Цікаво, що в деяких справах судовий розгляд у колоніальній юриспруденції не передбачався зовсім. Для винесення вироку тубільцю досить було заяви європейця. Таким чином, африканець не мав можливості спростувати звинувачення [2, с. 81]. Підтвердженням справедливості правосуддя прийнято вважати кількість винесених виправдувальних вироків, і в зв'язку з цим примітно, що з 1903 по 1906 роки у всіх чотирьох колоніях не було винесено жодного виправдувального вироку африканцям, тоді як європейцям – 95 [26, s. 87–89].

Під час придушення повстань німецькими колоніальними військами здійснювалися значні військові злочини. Наприклад, розправи над полоненими часто відбувалися публічно [5, с. 150]. Настільки жорстоке ставлення до супротивника було звичайним в охоронних військах при придушенні повстань. Таким чином, будь-який виступ африканців німці придушували грубою військовою силою. При цьому вони використовували негуманні методи ведення війни, спрямовані найчастіше на повне фізичне знищення повсталих.

Разом із негативними процесами, що відбувалися під час німецького панування у колоніях, були і певні позитивні наслідки. Одним із головних позитивних моментів німецької колонізації стало скасування рабства. Задовго до

німецького панування на західному і східному узбережжі Африки основою торгівлі був продаж рабів, що приносить великі прибутки [4, с. 73]. Тільки з Східно-африканського узбережжя в 1839 році, було вивезено від 40 до 45 тис. рабів [4, с. 192]. Результатом работоргівлі було повне спустошення деяких районів, їх економічний і культурний занепад.

У лютому 1885 року Німеччина, серед інших держав, підписала акт Берлінської конференції 1884–1885 років, за яким вона брала на себе зобов'язання по боротьбі з рабством на території своїх володінь. [15, s. 3]. Однак рабовласницький устрій займав важливу «нішу» в соціальній структурі африканського суспільства, що представляло певні труднощі для німців по реалізації взятих на себе зобов'язань. Згодом, зміцнивши своє становище в колоніях, адміністрація «протекторатів» з 1894 по 1896 роки видала низку законів, спрямованих на боротьбу з рабством. У колоніях Того, Камерун та Східна Африка заборонялися викрадення людей, транспортування рабів і їх продаж. Раби, які існували до прийняття законів, мали право на викуп, або ж могли залишитися на правах домашнього раба. Таким чином, Німеччина, яка взяла на себе зобов'язання перед світовою спільнотою щодо боротьби з рабством, змогла протягом 20 років припинити хибну практику захоплення і продажу рабів у своїх колоніях, залишивши тільки домашнє рабство.

Найпозитивнішим впливом Німеччини стало, перш за все, впровадження передової освіти. Християнські місіонери були першими, хто розпочав створювати школи для тубільців за європейським зразком. Так, в німецьких колоніях безпосередньо до 1914 року були створені і діяли: в Того – 353 місіонерські школи, де навчалось 13757 школярів; у Камеруні – 631 школа з 40120 учнями; у Східній Африці – 1619 місіонерських шкіл з 101035 школярами; у Південно-Західній Африці – 128 місіонерських шкіл, де навчалось 5873 учні [9, с. 98]. Спочатку місіонери займалися в основному релігійною освітою, але щоб повернути більше учнів вони стали навчати читання, письма, арифметики, а іноді й практичним навичкам у столярній справі, садівництві і т.д. [1, с. 100].

Такий важливий процес, як освіта, не міг залишитися поза увагою німецької колоніальної влади. На вимогу колоніального керівництва у всіх місіонерських школах викладання повинно було вестися тільки німецькою. Наприклад, постановою губернатора Того в 1906 році в місіонерських школах вводилося обов'язкове вивчення німецької мови, на першому курсі 6 годин на тиждень, на другому – 8 годин. Також запроваджувався суворий контроль за відвідуваністю учнями школи. Для контролю за дотриманням цих норм при губернаторстві призначався спеціальний службовець [23, с. 30–31]. Значимість місіонерських шкіл в справі освіти африканців за час німецького колоніального панування була величезною: з 100% учнів, які відвідували німецькі школи, 95% навчалися саме в місіонерських навчальних закладах [8, с. 466].

Таким чином, освіта суворо контролювалася владою. Завдяки роботі місіонерів багато африканців змогли отримати початкову освіту, набути уявлень про світ, долучитися до передового європейського знання.

Згодом, у зв'язку з попитом колоніальної адміністрації на освічених службовців, з'явилася потреба в державних школах для місцевого населення. До 1912 року в Камеруні працювало 4 школи, де навчалися 833 учня, у Того – 3 навчальних заклади з 341 учнем. Найбільша кількість державних шкіл розташовувалося в Східній Африці, де в 21 школі навчалось 6100 школярів [18, s. 308]. Велика кількість державних шкіл в Східній Африці у порівнянні з іншими колоніями, була обумовлена набором на нижчі місцеві адміністративні посади мусульман, які не могли навчатися в християнських місіях. У Південно-Західній Африці державних шкіл для тубільців відкрито не було, так як в даному протектораті африканців не допускали до управління.

У державних школах проводилася підготовка перекладачів, співробітників канцелярій, митних службовців, фельдшерів. Таким чином, німецькі державні школи готували бюрократичні кадри для колоніального апарату управління.

В період німецького колоніального панування африканське населення вперше мало змогу ознайомитися з європейською медициною. Тоді у великих населених пунктах були відкриті лазарети й лікарні, які обслуговувалися лікарями та медичними сестрами з Німеччини. Влада стежила за епідемічною ситуацією, а в разі загроз вводила строгий карантин, проводила вакцинації, застосовувала профілактичні заходи для боротьби з різними захворюваннями. Наприклад, завдяки ініціативам німецької влади був відкритий лепрозорій в колонії Того [16, s. 399]. Однак охопити все африканське населення медичним обслуговуванням німецькі колоніальні влади не змогли. Більшості африканців вона виявилася недоступною, і вони, як і раніше, лікувалися у знахарів.

Німецький уряд вживав заходи і для боротьби з алкоголізмом серед аборигенів. Так, 20 липня 1885 року указом губернатора був введений податок на торгівлю спиртними напоями в Камеруні; указом від 1 вересня 1899 року регулювався роздрібний продаж алкогольних напоїв та їх порції [11, s. 70]. 4 листопада 1904 року була збільшена митна плата на спиртні напої в колонії Того. У Німецькій Східній Африці розпорядженням губернатора від 1 серпня 1891 року суворо заборонявся продаж алкогольних напоїв тубільцям, виняток робився тільки для африканців, які представляли письмовий дозвіл від колоніальної влади [11, s. 71–74]. Однак ці ініціативи колоніальної влади не дали результату. Дивіденди, які приносила торгівля алкоголем, спонукали до ризику і контрабанди алкоголю, до того ж у багатьох колоніях вироблялися місцеві алкогольні напої, що не підлягали контролю влади.

Однак, німецький вплив на африканців був набагато більшим, якщо врахувати спадок, залишений німцями. При німецькому колоніальному правлінні, було побудовано 3648 км залізничних шляхів, прокладені ґрунтові і гравійні дороги. Німецькі колоністи познайомили африканців з передовим досвідом у сільському господарстві, навчили користуватися новими, сучасними знаряддями праці, такими як плуг, тачка, парові машини. Були завезені й виведені нові продуктивні породи худоби, застосовувалися новітні технології їхнього розведення.

Традиційне африканське суспільство під впливом європейської цивілізації зазнавало істотних змін. Африканці під впливом німецьких законів відмовлялися від суспільної власності на землю на користь приватної. Упровадження найманої праці на плантаціях і рудниках сприяло формуванню африканського пролетаріату. Найбільша кількість робітників була в Східній Африці, де в 1912–1913 роках на плантаціях працювало 92892 осіб, на рудниках – 2966 робітників, на залізничному будівництві – 20550 осіб [6, с. 156]. У Південно-Західній Африці в 1913–1914 роках було зайнято на рудниках від 4,5 до 6 тис. осіб [6, с. 128]. Однак кількість сільськогосподарських найманих робітників в даній колонії поки ніким не було підраховано.

Вільне пересування по території колоній, нові види діяльності, західна освіта, можливість заробити кошти – все це розмивало традиційне суспільство, засноване на почутті спорідненості. Ті основи, які були закладені при німецькому колоніальному пануванні, дозволили в майбутньому незалежним вже країнам Того, Камеруну, Танзанії та Намібії мати повноцінне структуроване суспільство з розвиненим сільським господарством та інфраструктурою.

Як бачимо, з моменту формування німецьких колоній і до кінця панування Німеччини в Африці взаємини німецьких колоністів і африканців склалися на нерівноправній основі. Більшість колоністів ставилися негативно до місцевого населення. Прояви такого ставлення до африканців можна було спостерігати в усіх сферах життя (починаючи з повсякденних особистих контактів і закінчуючи правовою сферою). Німці постійно підкреслювали свою перевагу перед африканцями, даючи їм всілякі образливі прізвиська. У державній колоніальній політиці щодо тубільців склалися специфічні регіональні відмінності. Для забезпечення себе дешевою робочою силою в колоніях Того, Камерун та Східній Африці німцями була введена трудова повинність, замінена пізніше подушним податком. У Південно-Західній Африці колоніальна адміністрація послідовно та цілеспрямовано проводила курс на експропріацію землі й худоби в тубільців, перетворюючи їх на безправних працівників. Німецькі закони для африканців, відрізнялися особливою жорстокістю і упередженістю до тубільців. У судах існувала система подвійних стандартів для підсудних. Жорстокість білих поселенців були причинами антиколоніальних повстань народів Африки, які жорстоко придушувалися. Позитивним моментом у відносинах між німцями і тубільними народами стало знайомство африканців із європейською освітою, медициною, правовою культурою, способом мислення, що сприяло їх культурному прогресу.

Список використаних джерел

1. Балезин А. С. История Намибии в новое и новейшее время [Текст] / А. С. Балезин. – М. : Наука, 1993. – 253 с.
2. Буталий С. В. Особенности германского колониального этноса и отношения между немцами и африканцами в Юго-Западной Африке (1884–1914 гг.)

- [Текст] / С. В. Буталий // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – 2008. – №73. – С. 78–84.
3. Дармштеттер П. История раздела Африки (1870–1919) [Текст] / П. Дармштеттер. – М.-Л. : Госиздат, 1925. – 179 с.
  4. Дэвидсон Б. Черная мать Африка : годы испытаний [Текст] / Б. Дэвидсон ; пер. с англ. М. К. Зеновича. – М. : Наука, 1964. – 278 с.
  5. Дрекслер Х. Юго-Западная Африка под германским колониальным господством, 1884–1915 [Текст] / Х. Дрекслер ; пер. с нем. А. С. Балезина. – М. : Наука, 1987. – 292 с.
  6. История германского колониализма в Африке / [J. Ballhaus, H. Drechsler, R. Lakowski, H. Loth, P. Sebaid] ; пер. с немецкого З. А. Миркиной ; под ред. А. Б. Давидсона. – М. : Наука, 1983. – 412 с.
  7. Пегушев А. М. Восстание Маджи-Маджи. Становление и кризис германского колониального правления в Восточной Африке [Текст] / А. М. Пегушев, Б. М. Туполев. – М. : Наука, 1991. – 262 с.
  8. Пуховская Е. Ю. Колониальная идея в кайзеровской Германии: замыслы и воплощение [Рукопис] : дис.... док. ист. наук : 07.00.03 / Е. Ю. Пуховская. – Иркутск, 2001. – 833 с.
  9. Фокин С. В. Колониальная политика Германии в 1871–1941 гг. [Рукопис] : дис.... док. ист. наук : 28.01.05 / С. В. Фокин. – М., 2004. – 424 с.
  10. Auszug aus dem Kunderlasse des Gouverneurs von Deutsch-Ostafrika, betreffend die Vollstreckung der Todesstrafe an Eingeborenen. Vom 9. Januar 1904 // Herausgeber Dr. Köbner. Die deutsche Kolonial-Gesetzgebung – Berlin, 1905. – S. 30–31.
  11. Böhm-Udelhoven Michael. Die Prügelstrafe in den deutschen Kolonien Afrikas / Michael Böhm-Udelhoven. – Mainz, 2011. – 30 s.
  12. Der Kaiser über Südwestafrika: Thronrede Kaiser Wilhelms II. (28. November 1905) [Электронный ресурс] : Deutsche Geschichte in Dokumenten und Bildern. Dokumente – Das Wilhelminische Kaiserreich und der Erste Weltkrieg (1890–1918). – Режим доступа: <http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/index.cfm>
  13. Eckenbrecher M. Was Afrika mir gab und nahm: Erlebnisse einer deutschen Ansiedlerfrau in Südwestafrika / Margarethe Hopfer von Eckenbrecher. – Berlin, 1911. – 242 s.
  14. Falkenhausen H. Ansiedler-Schicksale: Elf Jahre in Deutsch-Südwestafrika 1893–1904 / Helen Falkenhausen. – Berlin, 1905. – 260 s.
  15. Gesetz, betreffend Bekämpfung des Sklavenhandels und Schutz der Deutschen // Deutsches Reichsgesetzblatt. – 1889. – Band № 2. – S. 3.
  16. Geschäftsordnung für das Aussätzigenheim bei Bagida, erlassen vom Gouverner von Togo am 12. Oktober 1907 / Herausgeber Dr. Köbner. Die deutsche Kolonial-Gesetzgebung. – Berlin, 1908. – S. 399.
  17. Griesebrecht F. Die Behandlung der Eingeborenen in den deutschen Kolonien / Franz Griesebrecht. – Berlin, 1898. – 194 s.

18. Hausen K. Deutsche Kolonialherrschaft in Afrika. Wirtschaftsinteressen und Kolonialverwaltung in Kamerun vor 1914 / Karin Hausen. – Zürich-Freiburg, 1970. – 340 s.
19. Irle J. Herero. Ein Beitrag zur Landes, Volks- und Missionskunde / J. Irle. – Gütersloh: C. Bertelsmann, 1906. – 352 s.
20. Kaundinya R. Erinnerungen aus meinen Pflanzler-Jahren in Deutsch-Ost-Afrika / R. Kaundinya – Leipzig, 1918. – 156 s.
21. Lettow-Vorbeck Paul Emil, von. Meine Erinnerungen aus Ostafrika / Paul Emil von Lettow-Vorbeck. – Leipzig, 1920. – 302 s.
22. Leutwein T. Elf Jahre Gouverneur in Deutsch-Südwestafrika / Theodor Leutwein. – Berlin, 1908. – 589 s.
23. Loth H. Die christliche Mission in Südwestafrika. Zur destruktiven Rolle der Rheinischen Missionsgesellschaft bei Prozess der Staatsbildung in Südwestafrika (1842–1893) / H. Loth. – Berlin : Akademie-Verlag, 1963. – 180 s.
24. Schulordnung für die zur Gewährung von Beihilfen angemeldeten Missionsschulen. Erlassen von Gouverneur von Togo am 2. Februar 1906 / Herausgeber Dr. Köbner. Die deutsche Kolonial-Gesetzgebung – Berlin, 1907. – S. 30–31.
25. Schnee H. Deutsches Kolonial-Lexikon 3 Bde / Heinrich von Schnee. Bd. I. – Leipzig : Quelle & Veyer, 1920. – 776 s.
26. Utermark Sören Moringen. Schwarzer Untertan versus schwarzer Bruder. Bernhard Dernburgs Reformen in den Kolonien Deutsch-Ostafrika, Deutsch-Südwestafrika, Togo und Kamerun : Diss. ... Doktor. Philosophie : 18.11.2011 / Sören Moringen Utermark. – Kassel, 20.07.2012. – 366 s.
27. Verordnung vom 18.08.1907. Verordnung des Gouverneurs von Deutsch-Südwestafrika vom 18.08.1907, betreffend die Paßpflicht der Eingeborenen // Dr. Norbert B. Wagner. Archiv des Deutschen Kolonialrechts. – Brühl/Wesseling, 2008. – S. 106–110.

С. М. Луценко

МЕЖЦИВИЛИЗАЦИОННЫЕ КОНТАКТЫ И ИХ ПОСЛЕДСТВИЯ В НЕМЕЦКИХ АФРИКАНСКИХ КОЛОНИЯХ XIX–XX ВЕКОВ

Германская империя с момента своего основания в 1871 году начала колониальную экспансию. Благодаря соглашениям «о защите и дружбе», которые подписывались с туземными вождями, Германия сумела без труда захватить значительные территории на Африканском континенте. За два года были созданы четыре колонии Юго-Западная Африка, Того, Камерун и Восточная Африка. На этих территориях жили различные африканские народы и племена. С целью их экономического и политического подчинения немецкие власти вводили налогообложения и жесткую законодательную систему. Несправедливость колониальной системы усиливалось негативным отношением немецких поселенцев к африканцам, которые видели в туземцах людей второго сорта. Данное отношение приводило к напряженным отношений между европейцами и африканцами. В немецких колониях постоянно вспыхивали восстания, которые жестоко

подавлялись германскими войсками. Однако, многие африканцы благодаря немцам смогли приобрести передовой европейский опыт, получить бесплатное медицинское обслуживание и образование.

Ключевые слова: Германская империя, внешняя политика, колониализм, протекторат, плантации, колониальные законы, антиколониальные восстания, рабство, образование.

S. M. Lutsenko

INTERCIVILIZATIONAL CONTACTS AND THEIR CONSEQUENCES IN THE GERMAN COLONIES IN AFRICA IN THE 19th – 20th CENTURIES

Since its founding in 1871, the German Empire has begun its colonial expansion. Due to agreements “for the protection and friendship”, which were signed with the native chiefs, Germany was able to seize easily large areas of the African continent. In two years, the four colonies of South-West Africa, Togo, Cameroon and East Africa were established. In these areas there lived various African peoples and tribes.

In order to subordinate them economically and politically, the German authorities introduced a tax and rigid legal system. The injustice of the colonial system was intensified by the negative attitude of the German settlers to the Africans, since the Germans treated the natives as the second class people. In the colonies of Togo, Cameroon and East Africa, the Germans introduced compulsory labor service and the poll tax. In South-West Africa the feature of policies on the native population was that the taxes were not levied. The German government believed that it was necessary to deprive the nomadic peoples who lived in the colony of their land and livestock, and the Africans themselves would turn into wage workers. A special system of justice and punishment was developed for Africans under German jurisdiction. This attitude led to strained relations between Europeans and Africans. The constant uprisings in the German colonies were violently suppressed by German troops. During the suppression of uprisings the German colonial troops committed numerous war crimes.

However, due to the Germans many Africans were able to get an advanced European experience, to receive free medical care and education. One of the main positive aspects of German colonization was the abolition of slavery in the protectorates. Traditional African society under the influence of European civilization was undergoing significant changes. Africans under the influence of German law abandoned the public ownership of the land in favor of private. The introduction of wage labor on plantations and mines contributed to the formation of the African proletariat.

Moreover, the German influence on Africans is much more valued when the legacy left by the Germans is considered. Under the German colonial rule, there were built railways, paved and unpaved gravel roads. Those foundations that were laid during the German colonial rule, allowed later to independent Togo, Cameroon, Tanzania and Namibia to have a full structured society with developed agriculture and infrastructure.

Keywords: German Empire, foreign policy, colonialism, protectorates, plantations, colonial laws, anti-colonial rebellion, slavery, education.

Надійшла до редакції 9 лютого 2016 року

* * *